

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Energiaosasto

Arto Rajala

ASIAANTUNTIJALAUDUSUNTO

3.3.2022

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

U 17/2022 vp: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi uusiutuvien kaasujen, maakaasun ja vedyn sisämarkkinoista (kaasumarkkina-asetus)

U 18/2022 vp: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi uusiutuvien kaasujen, maakaasun ja vedyn sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä (kaasumarkkinadirektiivi)

TAUSTA**Ehdotusten tausta**

Komissio antoi 15.12. 2021 ehdotuksen ns. kaasupaketista. Paketti sisältää **kolme ehdotusta: direktiivin ja asetuksen uusiutuvien kaasujen, maakaasun ja vedyn sisämarkkinoista sekä metaaniasetuksen**. Kaasumarkkinadirektiivin ja –asetuksen osalta on kyse nykyisen direktiivin ja asetuksen uudelleenlaadinnasta. Ehdotus on **osa laajempaa 55-valmiuspakettia**, jolla EU pyrkii tavoitteeseen vähentää kasvihuonekaasujen nettopäästöjä vähintään 55 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Ehdotusten tavoite

Ehdotusten tavoitteena on helpottaa uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen käyttöönottoa energiajärjestelmässä ja mahdollistaa siirtyminen pois fossiilisesta maakaasusta, jotta voidaan **saavuttaa EU:n ilmastoneutraaliuden tavoite vuoteen 2050 mennessä**. Lainsäädäntöpaketin päätavoitteina on helpottaa uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen käyttöönottoa, luoda markkinat vedylle ja lisätä kuluttajien vaikutusmahdollisuuksia ja kuluttajansuojaa. Komissio ehdottaa ensimmäistä kertaa vetymarkkinoita koskevaa lainsäädäntöä.

Ehdotusten keskeinen sisältö

Kaasumarkkina-asetus ja –direktiivi muodostavat kokonaisuuden. Molempia täydennetään komission antamilla yksityiskohtaisilla verkkosäännöillä ja suunta- viivoilla, jotka annetaan **delegoituina säädöksinä ja täytäntöönpanosäädöksinä**.

Ehdotukset rakentuvat **nykyisen** asetuksen ja direktiivin **pohjalle**, jota on **täydennetty** seuraavilla lisäelementeillä:

- **kuluttajansuojaa** koskevat säännökset vuoden 2019 sähkömarkkinadirektiivistä;
- **uusiutuvien kaasujen verkkoonpääsyä** koskevat säännökset;
- **vetymarkkinoita** koskevat säännökset;
- kaasun toimitusvarmuusasetuksen muutokset **kaasun varmuusvarastoista ja vapaaehtoista yhteishankinnoista**.

Fossiilisen kaasun toimitusta koskevia pitkäaikaisia sopimuksia ei saisi tehdä vuoden 2049 lopun jälkeen. Uusiutuvia ja vähähiilisiä kaasuja koskevia pitkäaikaisia sopimuksia voisi sen sijaan tehdä, mikäli ne ovat unionin kilpailusääntöjen mukaisia ja edistävät hiilestä irtautumista.

Direktiiviehdotus uusiutuvien kaasujen ja vedyn näkökulmasta

Direktiiviehdotus sisältää **vähähiilisiä polttoaineita ja vähähiilistä vetyä koskevat määritelmät ja sertifiointin**, joka täydentää RED II –direktiivin uusiutuvien kaasujen sertifiointia. Vähähiilisellä vedyllä tarkoitettaisiin vetyä, jonka energiasisältö on peräisin uusiutumattomista lähteistä ja joka **täyttää 70 prosentin kasvi-huonekaasupäästöjen vähennysrajan**. Vähähiilisellä kaasulla tarkoitettaisiin kierrätettyjen hiilipitoisten polttoaineiden kaasumaista osaa, vähähiilistä vetyä ja synteettisiä kaasumaisia polttoaineita, joiden energiasisältö on peräisin vähähiilisestä vedystä, jotka täyttävät kasvi-huonekaasupäästöjen vähentämistä koskevan 70 prosentin vähimmäisrajan. Komissio saisi toimivallan täsmentää **delegoidulla säädöksellä menetelmän** vähähiilisistä polttoaineista saatavien kasvi-huonekaasupäästövähennysten arvioimiseksi.

Ehdotuksen määritelmien mukaan **vetyjärjestelmällä** tarkoitetaan infrastruktuuri-järjestelmää, johon kuuluvat **vetyverkot, vetyvarastot ja vetyterminaalit**. Vetyvarasto tarkoittaisi laitosta, jota käytetään korkealaatuisen vedyn varastointiin. Vetyterminaali olisi laitos, jota käytettäisiin nestemäisen vedyn tai nestemäisen ammoniakkin muuntamiseen kaasumaiseksi vedyksi vetyverkkoon syötettäväksi tai kaasumaisen vedyn nesteytykseen.

Kaasulaitteistojen rakentamisen ja käytön **lupamenettelyä** koskevia säännöksiä **laajennettaisiin koskemaan myös vedyn tuotantolaitosten ja vetyinfrastruktuurin rakentamista tai käyttöä**. Direktiiviehdotuksen mukaan lupamenettely ei saisi ylittää kahta vuotta. Määräaikaa voitaisiin pidentää enintään yhdellä vuodella, jos se on poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi perusteltua.

Jäsenvaltioiden olisi sallittava **uusiutuvien ja vähähiilisen kaasujen pääsy markkinoille** riippumatta siitä, onko uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen tuotantolaitokset liitetty jakelu- tai siirtoverkkoihin. Jakeluverkot ja niihin liitettyt uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen tuotantolaitokset olisivat osa syöttö- ja ottojärjestelmää. Komissio ehdottaa **käänteisen fyysisen syötön (reverse flow) mahdollistamista jakeluverkoista siirtoverkkoon.**

Ehdotuksessa määritellään vetyverkko-, -varastointi- ja -terminaalitoimijoiden tehtäviä ja vastuita. Se sisältää säännöksiä koskien **kolmansien osapuolten pääsystä vetyverkkoihin, -terminaaleihin ja -varastoihin.** Jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että kolmansien osapuolten **vetyverkkoihin pääsyä varten luodaan julkaisuuihin tariffeihin perustuva järjestelmä,** jota voidaan soveltaa puolueettomasti ja syrjimättömästi verkon käyttäjien välillä. **Vetyterminaaleihin pääsyä varten** olisi säädettävä **neuvotteluun perustuva pääsy ja vetyvarastoihin pääsyä varten julkaistuihin tariffeihin perustuva järjestelmä.**

Vetyverkonhaltijoiden olisi rakennettava rajat ylittävää kapasiteettia ja niiden tulisi olla vastuussa **vedyn laatustandardien mukaisuudesta.** Direktiiviä sovellettaisiin myös jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välisiin vety-yhdysputkiin.

Vetyverkonhaltijat eriytettäisiin vedyn tuotannosta ja myynnistä voimassa olevien maakaasun siirtoverkonhaltijoita koskevien sääntöjen mukaisesti. Vaatimusta sovellettaisiin vuoden kuluttua direktiivin täytäntöönpanosta. Maakaasun ja vedyn siirtoverkonhaltija voisivat toimia samassa konsernissa edellyttäen, että ne on oikeudellisesti eriytetty eri yhtiöiksi.

Jäsenvaltio voisi **poiketa 31.12.2030 saakka verkkoonpääsystä.** Tällöin olisi sovellettava neuvotteluun perustuvaa verkkoonpääsyä (negotiated third party access). Lisäksi voisi poiketa **eriyttämisvaatimuksista** vuoden 2030 loppuun asti.

Asetusehdotus uusiutuvien kaasujen ja vedyn näkökulmasta

Vetyverkonhaltijoiden/operaattoreiden olisi tarjottava syrjimättömästi palvelujaan kaikille verkonkäyttäjille. **Kapasiteettisopimusten enimmäiskesto olisi 20 tai 15 vuotta** riippuen infrastruktuurin valmistumisajasta. Sääntelyviranomaisella olisi oikeus määrätä lyhyemmästä enimmäiskestosta. **Vetyverkkojen olisi järjestäytyttävä syöttö-ottojärjestelminä vuoteen 2031 mennessä.**

Ehdotuksessa esitetään **verkkomaksujen tariffialennuksia uusiutuville ja vähähiilisille kaasuille.** Verkon syöttöpisteissä sekä varastojen syöttö- ja ottopisteissä ehdotetaan **75 prosentin alennusta.** Lisäksi verkonkäyttäjät saisivat siir-

toverkonhaltijalta **100 prosentin alennuksen tariffeista kaikissa yhteenliitäntäpisteissä**, ml. syöttö- ja ottopisteet kolmansista maista **sekä LNG-terminaalien syöttö- ja ottopisteet**.

Siirtojärjestelmässä sovellettaisiin **aina kiinteää kapasiteettia uusiutuville ja vähähiilisille kaasuille**. Lisäksi asetusehdotuksessa säädettäisiin siirtoverkonhaltijoiden yhteistyöstä, jotta vältettäisiin rajat ylittäviä siirtoja koskevia rajoituksia, jotka johtuvat kaasun laatueroista.

Ehdotuksessa esitetään säännöksiä vedyn lisäämisen teknisistä vaatimuksista jäsenvaltioiden maakaasuverkkojen välisissä liitäntäpisteissä. **Vuodesta 2025 lähtien jäsenvaltioiden tulisi mahdollistaa vähintään 5 prosentin vetysekoitteen maakaasun siirto jäsenvaltioiden välillä.**

Valtioneuvoston kanta

Yleistä

Valtioneuvoston kannan yleinen osuus **toistaa 55-valmiuspaketin kannan** (E 97/2021 vp).

Valtioneuvoston kanta painottuu asetuksen ja direktiivin niihin osiin, jotka sisältävät uusia tai aiemmasta poikkeavia säännösehdotuksia.

Kaasu- ja vetymarkkinoita koskeva yleinen kanta

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti **myönteisesti kaasun sisämarkkinoiden kehittämiseen ja tiiviimpään integraatioon**. Kansallisten ja alueellisten markkinoiden yhdistämistä toisiinsa tulisi helpottaa. Tämä edistäisi kaasun tukkumarkkinoiden ja eri kaasulähteiden kilpailun toimivuutta sekä toimitusvarmuutta.

Valtioneuvosto pitää **tärkeänä vähähiilisen kaasujärjestelmän edistämistä**. Puhtaan vedyn ja siitä tuotettavien polttoaineiden markkinat ovat tulevaisuudessa suomalaisille toimijoille tärkeitä ja niissä on merkittävä potentiaali. Valtioneuvosto pitää vetymarkkinoiden ja –infrastruktuurien operointia koskevia keskeisiä sääntelyehdotuksia hyvänä lähtökohtana vetymarkkinoiden sääntelylle. **Vetyinvestointien helpottamiseksi on tarpeen luoda kriteerit vetymarkkinoiden sääntelylle**. Valtioneuvosto kuitenkin painottaa, että vasta kehityksessä olevien vetymarkkinoiden osalta tulee pyrkiä **välttämään ylimitoitettuja sääntelyratkaisuja**, jotka loisivat perusteettomia esteitä uuden toimialan kehittymiselle.

Kaasumarkkinadirektiiviä koskeva kanta uusiutuvien kaasujen ja vedyn näkökulmasta

Valtioneuvosto katsoo, että **direktiiviehdotus ei kaikilta osin huomioi riittävästi Suomen pienten maakaasumarkkinoiden erityispiirteitä**. Markkinasääntöjä kehitettäessä tulee pyrkiä siihen, että direktiivin säännöksissä huomioidaan Suomen maakaasumarkkinoiden erityispiirteitä, kuten kuluttaja-asiakkaiden ja jakeluverkkoihin liittyneen maakaasun kulutuksen vähäinen määrä, jotta **vältettäisiin kustannus/hyötysuhteeltaan kalliiden investointien tekeminen** jakeluverkkoihin ja viranomaisvalvontaan.

Kaasumarkkina-asetusta koskeva kanta uusiutuvien kaasujen ja vedyn näkökulmasta

Ehdotus **vähintään 5 prosentin vetysekoitteen maakaasun** mitoitusvaatimuksesta maakaasuverkoissa vuodesta 2025 lähtien on aikataulultaan haastava ja teknisesti kallis toteuttaa. Tämän vuoksi valtioneuvosto katsoo, että ehdotettua **mitoitusvaatimusta tulee pyrkiä lieventämään**.

Valtioneuvosto **kannattaa** lähtökohtaisesti komission ehdotusta, jonka mukaan **uusiutuvat ja vähähiiliset kaasut saavat tariffialennuksia** verkoissa ja varastoissa. Verkkoliiketoiminnan ja varastoinnin tulee kuitenkin pysyä taloudellisesti kannattavana myös vähähiilisten ja uusiutuvien kaasujen tapauksessa. Valtioneuvosto katsoo, että ehdotettuja uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen **kiinteitä alennusprosentteja tulee arvioida tarkemmin** ennen kuin sitoudutaan velvoittavaan korkeaan tariffien alennukseen, joka aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia verkkoliiketoiminnasta ja varastoinnista vastaaville yrityksille ja loppuasiakkaille. Tämä on tärkeä näkökohta erityisesti jakeluverkoissa, joiden kulutuksen yksittäinen tuotantolaitos voi kattaa jopa pääosin.